

Kulturarvsstrategi

för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
fram till 2030

Det som är har redan varit,
det som kommer har redan funnits.
Gud letar åter fram det flydda.
Pred. 3:15

Inledning

Kulturarvet i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland är ett arv från mångstämmiga sammanslutningar, som å ena sidan är nationellt och enhetligt och å andra sidan har en lokal särprägel. Det kyrkliga kulturarvet och religionen utgör en av kulturens grundpelare och påverkar värderingarna och attityderna i vårt samhälle. Kulturarvet hjälper oss att förstå oss själva och möta andra samt ökar vår förmåga till interkulturell dialog.

Med kyrkligt kulturarv avses i denna strategi den finländska evangelisk-lutherska kyrkans ma-

teriella, mentala, andliga och digitala arv som uppkommit genom mänsklig verksamhet. Det materiella kulturarvet omfattar kulturmiljöer och kulturlandskap, kyrkligt byggnadsarv, fornminnen samt kyrkliga föremål och konstverk. En del av dessa är skyddade genom lag eller på annat sätt klassade som värdefulla. Med immateriellt kulturarv avses kyrkans levande arv: det mentala och andliga arvet, till exempel kyrkmusik, kyrkliga seder och bruk samt gudstjänstpraxis. Kyrkans materiella kulturarv förmedlar och ger uttryck för kyrkans levande arv. Med digitalt arv avses både det

materiella och immateriella kulturarv som digitaliserats och det kulturarv som ursprungligt gjorts i digital form.

Grundlagen tillskriver var och en ansvar för kulturarvet. Alla är delaktiga av kulturarvet och alla har rätt till det. Ett viktigt inslag i strategin är att stärka delaktigheten så att allas rätt till det kyrkliga kulturarvet tillgodoses och det kyrkliga kulturarvet upplevs som en resurs. Till detta hör också att församlingarna behöver avstå från fastighetsegendom. Processerna kan vara både smärtsamma och splittrande, men om de lyckas kan de lösa utmaningar som är viktiga med tanke på framtiden.

Systematiskt underhåll och vård av det kyrkliga kulturarvet baserar sig på ekologisk, kulturell, social och ekonomisk hållbarhet. Genom att värna om kulturarvet bevarar och skapar vi nationellt värdefull kulturegenom för kommande generationer, samtidigt som vi tar ansvar för den andliga kontinuiteten.

Målet med strategin är att stärka synligheten för det kyrkliga kulturarvet som en del av det finländska kulturarvet, upplevelsen av det heliga samt det andliga och mentala arvet. Strategin hjälper

oss att identifiera hur religionen bygger upp kulturen och vilken betydelse kyrkans kulturarv har på lokal, regional och nationell nivå.

Strategin skapar ramar och förutsättningar för kyrkans kulturarvsarbete. I strategin betonas församlingarnas, samfundens och individernas betydelse och roll när det gäller att värna om kulturarvet samt att skapa och upprätthålla kyrkans mentala och andliga arv. Strategin stärker samverkan mellan olika aktörer och deras möjligheter att arbeta för att bevara kyrkans kulturarv. Ansvaret för att förverkliga strategin vilar på hela kyrkan och alla inom kyrkan.

Strategin lyfter fram hur man inhämtar och tillgodogör information, producerar gemensam information och stärker delaktigheten. Strategin syftar också till att hitta och engagera olika samarbetspartner samt till att på ett gott och hållbart sätt vårda och bruka det kyrkliga kulturarvet. De åtgärder som presenteras i strategin stöder verkställandet av de internationella kulturarvskonventioner som Finland har ratificerat och beaktar nationella program och strategier för kulturarvet.

En förutsättning för god vård av det kyrkliga kulturarvet är att man identifierar och reagerar på de förändringar som sker i samhället och i kyrkan. Det här innebär också att man aktivt följer upp de författningar som reglerar skydd av kulturarv och vid behov vidtar åtgärder för att få till stånd uppdaterad och fungerande lagstiftning.

De strategiska valen utgår både från förändringarna i omvärlden och de möjligheter som förändringarna ger samt från den kontinuerliga dialogen mellan kulturarvsexperterna och församlingarna. Med hjälp av dem har man identifierat aktuella behov och utmaningar när det gäller vården av det kyrkliga kulturarvet.

Strategin är indelad i tre avsnitt, vart och ett med tre strategiska val. Varje val är förknippat med mål och konkreta åtgärder för att uppnå målen. I slutet finns en ordlista och en aktörskarta som kompletterar och preciserar texten. Ordlistan består av centrala begrepp och internationella konventioner som hänför sig till vården av kulturarvet. I aktörskartan beskrivs det kyrkliga kulturarvets intressentgrupper, samarbetspartner och andra aktörer på ett så heltäckande sätt som möjligt.

Som fortsättning på strategin utarbetas ett åtgärdsprogram i samband med vilket man väljer mätare och verktyg för uppföljning av måluppnåelsen. I åtgärdsprogrammet utnyttjas befintliga mätare och verktyg, och nya utvecklas efter behov.

Omvärlden och förändringar i den

Det kyrkliga kulturarvet tillhör alla. En god vård av det kyrkliga kulturarvet förutsätter att man identifierar och reagerar på de förändringar som sker i världen, samhället och kyrkan. Förändringarna i omvärlden, de förväntade trenderna och de möjligheter dessa medför påverkar de strategiska valen. Förändringarna kräver reformer, men gör det samtidigt möjligt att skapa nya verksamhetsmodeller.

Ekologisk hållbarhetskris

Det största hotet i vår tid kan anses vara att naturens bärkraft överskrids. Framtiden hotas av flera samtidiga kriser så som kli-

matförändring, föroreningar och förlusten av biologisk mångfald. Alla dessa påverkar också kulturarvet och bevarandet av det.

Globalisering

Den globala och den nationella migrationen formar Finland. Kulturen och värdegrunden breddas och berikas samtidigt som de också likriktas och utarmas. Utvecklingen av kommunikationsverktyg underlättar växelverkan, samtidigt som de sociala avstånden växer och världsbilderna differentieras. Den regionala differentieringen samt förändringarna i befolkningsstrukturen och medlemsantalet innebär utmaningar

för kyrkans och församlingarnas verksamhet och bevarandet av det kyrkliga byggnadsbeståndet i regioner på tillbakagång.

Försämrad grundtrygghet

Samhällets kristålighet och övergripande säkerhet prövas. Beredskapen att skydda det nationella kulturarvet i alla säkerhetssituationer blir allt viktigare. Skyddet av kulturesskatter under konflikter bidrar till att bevara den kulturella kontinuiteten och identiteten i samhällena.

Ansvar för omvårdnad och omsorg överförs delvis från samhället till medborgarverksamheten, vilket påverkar individernas och samfundens välfärd och samhällsstrukturerna. Kopplingen till kulturarvet skapar och stärker resiliensen, hjälper människor att definiera sina värderingar och sin identitet och främjar på så sätt

välbefinnandet.

Förhållandet mellan individ och gemenskap förändras

Samhället, kulturen och värderingarna blir allt mer mångfaceterade. Den evangelisk-lutherska kyrkans kulturella betydelse förändras. Olika former för andlighet blandas med traditionell religiositet och andra livsåskådningar. Även konfessionslösheten och irreligiositeten antar nya former och uttryckssätt.

Den moderna människan gör ofta sina val utifrån sin egen personliga erfarenhetsvärld. Beroendet av auktoriteter har minskat och intoleransen mot något som andra anser vara värdefullt ökar. Individens och samhällets värden och värderingar möts inte alltid. Detta skapar osäkerhet, försvagar den gemensamma känslan av samhörighet och försvårar iden-

titetsskapandet både för kyrkan och individen. Kulturarvet kan också vara kontroversiellt och användas för tvivelaktiga politiska syften. Det här gäller också det kyrkliga kulturarvet.

Digitaliseringen och dess effekter

Informationsteknologin förändrar våra liv. Digitaliseringen formar informationsförmedlingen och informationens karaktär. Även individer kan producera information och den informationen blir allt viktigare som informationskälla. Den teknologiska utvecklingen stöder en individualistisk livsstil, men sociala medier kan å andra sidan öka gemenskapen och bidra till samhällsaktivitet.

Öppenhet och tillgänglighet är centrala värden när det gäller informationen om kulturarvet. Digitaliseringen kan också exkludera

vissa människor och grupper. Artificiell intelligens ger en felaktig bild av hur behärskad informationen är. Eftersom det i dagens mediemiljö blir allt svårare att skilja falsk och felaktig information från fakta, är det nödvändigt att producera korrekt information om kulturarvsarbetet och förbättra dess tillgänglighet för att bevara värdena och öka välfärden.

Strategiska val I

Det kyrkliga kulturarvet är gemensamt

Betydelse

Det kyrkliga kulturarvet påverkar samhällets värderingar och attityder. Det bjuder också in dem som inte har växt upp inom det. Ett heligt rum kan beröra människor på olika sätt.

Delaktighet

Erfarenhet av delaktighet ökar människors möjligheter att värna om och förmedla det kyrkliga kulturarvet till kommande generationer. Kulturarvet lever och förändras i tiden.

Det är viktigt att identifiera och erkänna svåra frågor som rör kulturarvet, såsom behandlingen av minoriteter, ojämlikhet mellan könen och odemokratiska strukturer.

Det heliga arvet handlar om evangelium och hopp.

Hållbarhet

Ekologisk, ekonomisk, social och kulturell hållbarhet är grunden för bevarandet av det kyrkliga kulturarvet. Genom att ta hand om kulturarvet bär vi ansvar för den andliga kontinuiteten.

Kulturarvet stärker samhällets psykiska hållbarhet och kristålighet.

Mål 2030

Betydelse

Det kyrkliga kulturarvets betydelse har identifierats och erkänts i stor utsträckning.

Församlingarna har ansvaret för att bevara det kyrkliga kulturarvets betydelse. Kyrkans centralförvaltning möjliggör, stöder och handleder.

Delaktighet

Det kyrkliga kulturarvet upplevs som en resurs och allas rätt till det kyrkliga kulturarvet tillgodoses.

Delaktigheten stärks också genom att historiska oförrätter och orättvisor synliggörs på lokal nivå.

Hållbarhet

Det kyrkliga kulturarvet används och vårdas på ett hållbart sätt.

Det kyrkliga kulturarvet är livskraftigt både i områden där befolkningen ökar och i områden där den minskar.

Åtgärder

Betydelse

Kyrkomötet, Kyrkostyrelsen och stiftens ska var och en för sin del se till att intressentgrupperna förstår det kyrkliga kulturarvets betydelse bland annat när det gäller att bygga gemenskap och identitet.

Kyrkostyrelsen utarbetar i samarbete ett verktyg för det kyrkliga kulturarvet, till exempel en snurra eller en kompass, för kyrkans utvecklingsarbete, förändringsprocesser och kulturarvsfostran. Frågorna i verktyget belyser ett levande kulturarv och en hållbar utveckling.

Församlingarna och församlingsmedlemmarna tar aktivt i bruk kulturarvsverktygen.

Delaktighet

Kyrkomötet, Kyrkostyrelsen och stiftens stöder var och en för sin del församlingarna och ser till att församlingarna främjar delaktighet i det kyrkliga kulturarvet.

Församlingarna ordnar kulturarvsevenemang för vuxna, barn och olika grupper. Syftet med evenemangen är att stödja delaktigheten och motarbeta utanförskap som uppstått historiskt och socialt. Evenemangen är målinriktade och innehållet dokumenteras för att samla in olika synpunkter från grupper och individer.

Arbetsätt som stöder delaktigheten utvecklas och sprids mellan församlingarna. Arbetsresultat och de arbetsätt som stöder delaktighet och närvaro diskuteras med församlingsborna i ett samhälle som präglas av mångfald och förändring.

Hållbarhet

På alla nivåer i kyrkan identifieras olika hållbarhetsaspekter i beslutsfattandet och en bedömningsmatris och andra verktyg används för att lyfta fram de olika hållbarhetsaspekterna.

Fastigheterna och det kyrkliga byggnadsbeståndet underhålls på ett systematiskt sätt. Fastighetsegendomen utvecklas i samarbete med områdets invånare.

Lösningar för koldioxidsnål energi tas i bruk i underhållet av det kyrkliga byggnadsbeståndet.

Församlingarna utnyttjar det befintliga kyrkliga byggnadsbeståndet i stället för nybyggnation. Överdriven renovering och rivning av det kyrkliga byggnadsarvet undviks. Den biologiska mångfalden främjas på begravningsplatser och grönområden.

Strategiska val II

Varaktighet och förändring – tradition och förnyelse i dialog

Identitet

Genom att identifiera vårt kristna arv och våra rötter får vi förståelse för det förflutna och bygger vår åskådningsmässiga identitet. Kulturarvet är kyrkans minne som både förändras och skapar skikt.

Gemenskap

Det kyrkliga kulturarvet är ett arv från mångstämmiga sammanslutningar. Olika andliga traditioner, materiella resurser och geografiska kontakter påverkar det kyrkliga kulturarvet på olika håll i landet.

Församlingarnas kulturmiljöer, inklusive mark, skogar och vatten, är naturarv med egen röst och ett egenvärde. De stärker den kulturella och andliga hållbarheten.

Kulturarvet ger upphov till känslominnen och hjälper människor att knyta an till samhällen och platser.

Avstående

Att avstå från byggnadsarvet och överföra byggnader till annan användning kan medföra långvariga och svåra processer som inbegriper ett teologiskt och rituellt perspektiv.

Mål 2030

Identitet

Det kyrkliga kulturarvet gör det möjligt att uppleva enhet och gemenskap i mångfalden. Det ger underlag för många olika identiteter samt stöder och stärker gemenskap och resiliens.

Gemenskap

Kyrkan är gästfri och för en interkulturell dialog i ett samhälle som präglas av mångfald och förändring.

Regionala och lokala särdrag i det kyrkliga immateriella kulturarvet har dokumenterats och identifierats som resurser.

Avstående

Förståelse för att processen för att avstå från kulturarv är övergripande och har konsekvenser för samhället.

Avståendet görs på ett öppet, planmässigt, ansvarsfullt och hållbart sätt.

» Vad skall vi då göra?»

Han svarade:

”Den som har två skjortor skall dela med sig åt den som ingen har, och den som har bröd skall göra på samma sätt.»

Luk. 3:10-11

Åtgärder

Identitet

På alla nivåer i kyrkan synliggörs historien och upprätthålls minnen aktivt.

Sambandet mellan det kristna kulturarvet och församlingens liv till vardag och fest betonas i arbetet bland alla åldersgrupper. Både det värdefulla förflutna och hoppet om en hållbar framtid ska vara närvarande i församlingens verksamhet.

Gemenskap

Kyrkostyrelsen utvecklar i samarbete med kulturarvsaktörerna verktyg för församlingarna för att samla in och spara det immateriella arvet.

Församlingarna ordnar gemenskapsfrämjande kulturarvsevenemang för vuxna, barn och olika grupper och evenemangens innehåll dokumenteras. Det förs en dialog med församlingens borna om resultaten av dokumenteringen av det immateriella arvet och om de gemenskapsfrämjande arbetssätten.

Naturarvet införlivas i församlingarnas kyrkliga, gemensamma kulturarv, till exempel genom pilgrimsvandringar och skogs- och fjällretreater.

Begravningsplatserna tillsammans med gravarna som upprätthålls av invånarna på orten bildar en unik kulturmiljö. Begravningsplatserna värdesätts som en central del av ortens och samhällets minne.

Avstående

Processerna för avstående diskuteras och behandlas tillsammans ur både ett andligt och hållbart perspektiv i församlingarna. Också erfarenheter av svåra känslor och orättvisa dokumenteras, liksom avskedsfesten, där församlingens borna kan delta till exempel i desakraliseringen av kyrkorummet.

Avståendet genomförs på ett sätt som bevarar det kyrkliga byggnadsarvet så väl som möjligt. Man identifierar och tar itu med situationer där ett ägarbyte bäst tryggar bevarandet av det byggda kulturarvet.

När byggnader överläts eller användningsändamålen ändras ska kyrkliga föremål och konst som omplacerats förses med information om deras ursprung och informationen ska vara synlig.

Strategiska val III

Information som grund för verksamheten

Öppenhet

Öppenhet i fråga om information om det kyrkliga kulturarvet baserar sig på informationens interoperabilitet, tillgång och tillgänglighet. En gemensam informationsproduktion på olika nivåer demokratiserar informationen om kulturarvet genom att bidra med nytt innehåll.

Nätverk

Kulturarvsdata produceras tillsammans med myndigheter, undervisnings-, utbildnings- och forskningsinstanser, Museiverket, museer med regionalt ansvar och andra minnesorganisationer och sammanlutningar.

Informationen används för att bevara och vårda kulturarvet.

Val

Som kulturarvssamfund gör församlingarna val som baserar sig på kunskap samt på identifierade värden och betydelser.

Val som baserar sig på gemensamt fastställda värden gör det möjligt att förvalta kulturarvet på ett ansvarsfullt och totalekonomiskt sätt.

Mål 2030

Öppenhet

Det materiella, immateriella och digitala kulturarvet är öppet och tillgängligt för alla.

Olika metoder för produktion och hantering av information gör det möjligt att beakta erfarenhetsbaserad kunskap och kulturarvsfärdigheter.

Informationen rör sig mellan systemen och aktörerna och alla aktörer kan dra nytta av den.

Nätverk

Inom kyrkan och tillsammans med andra aktörer skapas samarbetsrelationer och nätverk.

Olika aktörsgrupper identifierar kulturarvsvärdena och informationen integreras i verksamheten.

Val

Bevarandet av kulturarvet baserar sig på täckande information om objektens eller föremålets historia, de olika värdena och målen för bevarandet.

Församlingarna har aktuell information om sin kulturegendom: den byggda miljön, föremålen och det immateriella arvet samt andra kultur-, landskaps- och miljövärden.

Åtgärder

Öppenhet

På kyrkans alla nivåer säkerställs det att de olika aktörerna har en gemensam förståelse av kulturarvets centrala begrepp och hur de används.

Kyrkostyrelsen ser till att nationellt fastställda informationsmodeller och ordlistor används i de datalager som upprätthålls och vid upphandling av informationssystem.

Resurser anvisas för att utveckla kulturarvsdatans interoperabilitet.

Nätverk

På kyrkans alla nivåer och inom olika arbetsområden identifieras hinder för tillgången till kulturarvsdata och möjligheterna att utnyttja informationen förbättras.

Flaskhalsar i den öppna informationsförmedlingen identifieras och samarbetet mellan nätverken stärks.

Sakkunskapen och kompetensen hos församlingarnas samarbetspartner inom kulturarvet tillgodogörs mångsidigt.

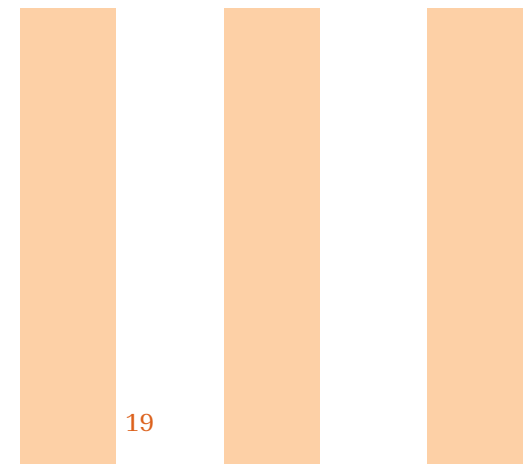
Kyrkostyrelsen, stiftet och församlingarna ser var och en för sin del till att informationen om kulturarvet integreras i fostran, undervisningen och församlingsverksamheten.

Val

Resurser anvisas på kyrkans alla nivåer för att värna om kulturarvet samt för att inhämta och upprätthålla information om kulturarvet.

I församlingarna görs inventeringar av kultur- och byggnadsarvet och inventeringarna uppdateras. Även värdena hos det yngre kyrkliga byggnadsarvet identifieras och beaktas i församlingarnas fastighetsstrategier.

Ordlista

Kulturarv

Kulturarvet uppstår som ett resultat av mänsklig verksamhet och i växelverkan med miljön. Det berättar om förändringar i värderingar, övertygelser, kunskaper, färdigheter och traditioner. Kulturarvet kan vara materiellt, immateriellt eller digitalt. Kulturarvet förnyas, bevaras och överförs till kommande generationer. (Statsrådets principbeslut om kulturarvsstrategin 2023–2030)

Kyrkligt kulturarv

Med kyrkligt kulturarv avses i denna strategi det materiella, andliga och digitala arvet hos Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Det kyrkliga kulturarvet uppstår liksom annat kulturarv som ett resultat av mänsklig verksamhet och i växelverkan med miljön. Kulturarvet revideras, bevaras och överförs till kommande generationer.

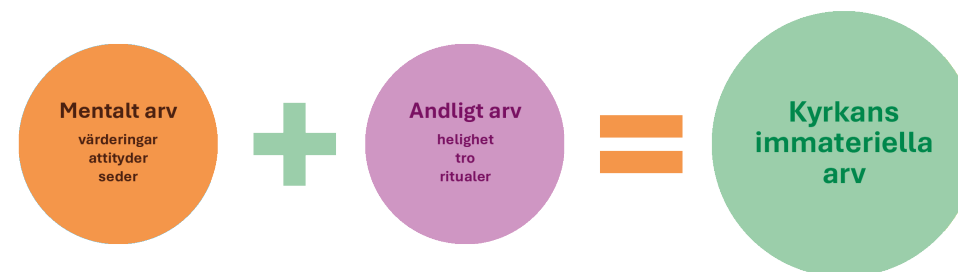
Förutom att det kyrkliga kulturarvet vittnar om förändringar i värderingar, trosuppfattningar, kunskaper, färdigheter och traditioner har det också en andlig dimension: tro, helighet och ritualer. Det kyrkliga kulturarvets andliga dimension inbegriper också en särskild tidsdimension, evigheten.

Materiellt kulturarv

Till det materiella kulturarvet hör kyrkliga kulturmiljöer och kulturlandskap, till exempel begravningsplatser, kyrkogårdar och prästgårdsmiljöer, byggnadsarv, kyrkliga föremål och konst, fornlämningar och arkeologiska fynd samt kyrkans och församlingarnas arkiv och bibliotek. En del av dessa är skyddade genom lag eller på annat sätt klassade som värdefulla.

Immateriellt kulturarv

Med immateriellt kulturarv avses kyrkans mentala och andliga arv, till exempel kyrkmusik, kyrkliga seder och bruk samt gudstjänstpraxis. Detta immateriella arv, som överförs från generation till generation, återskapas ständigt av kyrkan och dess gemenskaper och ger dem en känsla av åskådningsmässig identitet och kontinuitet.

Digitalt kulturarv

Det digitala kulturarvet omfattar både materiella och immateriella kulturarvsformer som omvandlats till digital form och de uttryck och praxis för det digitala kulturarvet som ursprungligen var i digital form. (Statsrådets principbeslut om kulturarvsstrategin 2023–2030)

Värna om kulturarvet

Att värna om kulturarvet inbegriper idén om omfattande konservering, där förebyggande skyddande arbete ingår. I denna strategi handlar värnandet om att vårda, uppskatta och respektera.

Hållbar utveckling

Med hållbar utveckling avses en kontinuerlig och styrd samhällelig förändring på global, regional och lokal nivå som syftar till att trygga goda levnadsmöjligheter för nuvarande och kommande generationer. Olika former av hållbar utveckling är ekologisk hållbarhet, mänsklig och kulturell hållbarhet, social och hälsomässig hållbarhet, ekonomisk hållbarhet samt hållbarhet i fråga om säkerhet, rättsstaten och demokrati.

Kulturegendom

Kulturegendom är en avtalsteknisk term som omfattar det materiella kulturarvet och infrastrukturen för att skydda och presentera det. Kulturegendom är sådan egendom som har avsevärd betydelse för ett folkslags kulturarv. Till kulturegendomen hör värdefulla konst- och föremålssamlingar, fotografier, böcker och annat tryckt material, inspelningar, filmer, arkivhelheter, byggnader och deras fasta inredning, bebyggda områden samt fornlämningar. (<https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/varautumisohjeet>)

Centrala internationella konventioner som anknyter till kulturarvet

Konventionerna fullföljs genom och med hjälp av nationell lagstiftning.

Unesco:

Haagkonventionen om skydd för kulturegendom vid händelse av väpnad konflikt (1954)

Konvention om förbud mot och förhindrande av olovlig import och export av kulturföremål samt av överföring av äganderätten (1970)

Världsarvskonventionen / Konventionen om skydd för världens kultur- och naturarv (1972)

Konventionen om skydd av det immateriella kulturarvet (2003)

Europarådet:

Granadakonventionen, dvs. konventionen om skydd för byggnadskulturarvet i Europa (1985)

Vallettakonventionen, dvs. konventionen om skydd för det arkeologiska kulturarvet (1992)

Landskapskonventionen (Florens, 2000)

Farokonventionen, dvs. ramkonventionen om kulturarvets samhälleliga värde (2005)

Aktörskarta för det kyrkliga kulturarvet

MYNDIGHETER

skapar förutsättningar
fattar beslut
ger råd

Undervisnings- och kulturministeriet:
Museiverket, universitet, yrkeshögskolor
Miljöministeriet:
planering av markanvändning och planläggning

KYRKOSTYRELSEN

samlar
möjliggör
förmedlar/kommunicerar
handleder och stöder

stiften, museer med regionalt ansvar, NTM-centralerna, landskapsförbunden

den privata sektorn:
planering, byggande, konservering

musei- och arkivväsendet

INDIVIDER OCH GRUPPER

producerar
använder
deltar

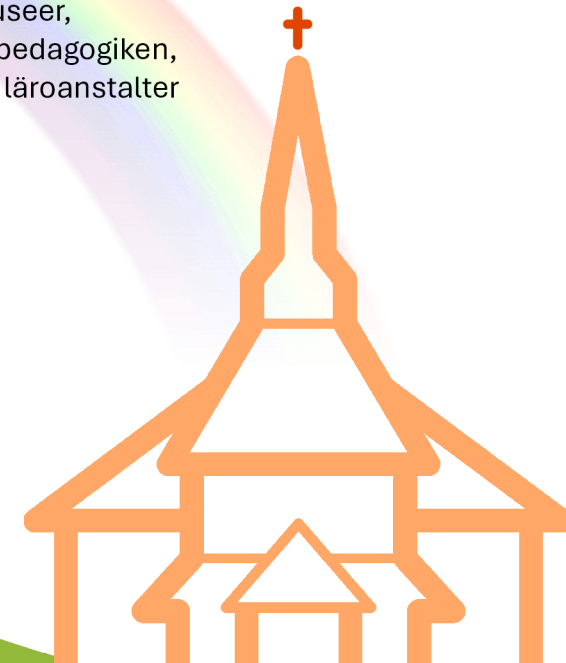
lokalbefolkning och sammanslutningar:
invånare, församlingsbor, hembygdsföreningar, andra föreningar och sällskap, frivilligverksamhet

FÖRSAMLINGARNA

upprätthåller och delar verkställer
möjliggör
delaktiggör

kommuner, lokala museer, småbarnspedagogiken, skolor och läroanstalter

SKAPELSEN
natur, djur, miljö

I tro förstår vi
att världen har formats genom ett ord från Gud
och att det vi ser inte har blivit till ur något synligt.
Hebr. 11:3

